

Sparråd till herr Mundebo

Jag skall här inte försöka tipsa finansministern om möjliga budgetbesparingar. Han har redan bestämt sig och i finansplanen redovisat sina argument för att statens affärer nästa budgetår måste visa rekordstort underskott.

Mitt mera blygsamma ärende är att peka på möjligheter för herr Mundebo att förmå andra grupper i samhället att visa den återhållsamhet han inte själv klarar av.

Fromma förhoppningar

Finansministerns planerade väg till förbättrat resursutnyttjande är stenlagd med fromma förhoppningar om andras återhållsamhet. Företagarna antas inte falla för frestelsen att via stora prishöjningar förbättra sina dåliga finanser men ändå vara villiga att börja planera en långsiktig kapacitetsutbyggnad i ett läge med stor kvarstående överkapacitet. Kommunerna förutsätts helt enkelt inte klara av att realisera sina, i förhållande till de samhällsekonomiska balanskraven, överambitiösa utbyggnadsplaner. Ifråga om hushållen slutligen antar finansministern, i motsats till KI och de flesta andra ekonombedömningar, en oförändrat hög sparkvot. Trots de upp-

dämda behov av inte minst varaktiga konsumtionsvaror, som torde ha ackumulerats under de senaste, magra åren, förutsätter finansministern att hushållen även vid en snabb konjunkturuppgång och allmänt hög likviditet skall vara inriktade på att främst förstärka sin reala likviditet och förmögenhetsställning.

Det finns naturligtvis en möjlighet att finansministern får rätt. Men vad gör han om han inte får det – om utvecklingen istället så småningom avslöjar tendenser till alltför snabb prisstegring och löneglidning, eventuellt parad med en fortsatt stagnation i industriinvesteringarna? Vilka medel kan han tillgripa för att i efterhand söka dämpa en alltför snabb och skevt inriktad inhemsk efterfrågeexpansion?

Budgetpolitisk låsning

Budgetpolitiken förefaller i år vara ovanligt låst och svår att förskjuta i restriktiv riktning. Med hänsyn till vikten av fortsatt pris- och kostnadsstabilitet kommer generella skatte- eller avgiftshöjningar knappast att kunna aktualiseras. På transfereringssidan är en mycket stor del antingen bundet av långsiktiga selektiva åtaganden eller motiverat av de stora

kvarstående sysselsättningsproblemen. Statens egna anslagsbehov förefaller också vara relativt hårt bantade i budgetförslaget. Att i efterhand pruta på de nyligen beslutade inkomstförstärkningarna till hushållen lär knappast vara politiskt möjligt. Finansministern kommer därför att behöva tillgripa andra medel för att bekämpa eventuella prisstegringsimpulser och framtvinga återhållsamhet. Ifråga om företagen nämns som en sådan möjlighet intensifierad prisövervakning – läs i klartext priskontroll. Om detta på sikt löser några problem är ju diskutabelt. Detsamma gäller den eventuella ytterligare kreditåstramning gentemot hushållen som också antyds som en möjlighet. Risken är stor att åtstramningen inom den reglerade kreditsektorn kompenseras av läckage till mindre effektivt reglerade kreditformer.

Det kan därför uppstå behov av att skapa nya eller förstärkta sparincitament för hushållen. Det bör kanske understrykas att vad man mera kortsiktigt kan påverka endast är den mindre "rörliga" delen av hushållssparandet, icke den huvuddel som det institutionaliserade sparandet inom försäkringsbolag eller via hypoteksinrättningar svarar för. I det följande presenteras två konkreta exempel på sådana sparstimulerande möjligheter.

Jämka inte villaskatten!

Villaägarna svarar redan för en dominerande del av det institutionaliserade hushållssparandet. Även vid en något dämpad inflationstakt mottar de emellertid en omfattande kontinuerlig inkomstöverföring från den övriga hälften av hushållen i ekonomin. Detta sker framför allt via värdestegringsvinster, som för vissa kategorier av villaägare också skapar utrymme för extra konsumtionsökningar. Det kan därför vara rimligt att söka se till att de också tvingas till återhållsamhet. Detta kan tex ske på följande sätt.

Intäktschablonen i beskattningen av medelstora villor ligger nu på 3% av taxeringsvärdet. Med nuvarande taxeringsprinciper och femåriga omtaxeringsintervall innebär detta troligen en

genomsnittlig real förräntning räknad på villornas marknadsvärde på ca en procent. Under nästa år förestår en ny omtaxering. En justering av beloppsgränserna i termer av fastighetsvärde för de progressiva högre intäktschablonerna kan då väntas bli aktuell. Även med en sådan justering kan inkomsteffekten för villaägarhushållen av berättigade taxeringshöjningar beräknas vara av samma storleksordning som en 3-procentig momshöjning – vartill kommer dämpningen i värdestegring.

En förhandsdeklaration av regeringen att man icke denna gång tänker motverka sina egna långsiktiga ambitioner ifråga om bostadspolitisk rättvisa genom en kortsiktig nedjustering av villabeskattningen, skulle utan tvivel ha en återhållande effekt på villaägarnas konsumtion redan nu. Dessutom skulle en sådan deklaration bidra till att dämpa den spekulativa stegring av villapriserna som annars kan väntas ta ny fart under 1979.

Beskatta negativt sparande!

Det andra exemplet anknyter till det nya skattesparandet. Det kan bli anledning överväga att inför nästa årsskifte bygga ut och generalisera detta system på två sätt. För det första genom att ge en viss proportionell skatteåterbäring för alla former av bank-, värdepapper- eller på annat sätt utlånat sparande samt för egenföretagares företagssparande. Återbäringen tänkes då beräknad utifrån en något utbyggd förmögenhetsredovisning i självdeklarationen. Med denna mera generella sparstimulans undvikes också den nackdel med nuvarande system som ligger i möjligheten att vad som premieras är omplaceringar av gammalt sparande.

För det andra utbyggs systemet genom att ett motsvarande proportionellt skattepåslag utgår för negativt sparande enligt förmögenhetsredovisningen. Man söker härigenom uppnå att den nödvändiga återhållsamheten delas solidariskt även av de grupper som har möjlighet att utnyttja eller belåna egen förmögenhet för att finansiera en konsumtionsökning utöver vad löpande inkomster medger.

Försäkringssparande, fastighetslån och statliga studielån skulle vara undantagna från systemet. Dessa kategorier särredovisas ju också normalt redan i deklarationerna.

Med den föreslagna utbyggnaden skulle man de facto ha infört vad jag tidigare pläderat för (se text DN 76-11-22) under benämningen marginell utgiftsskatt. Åtgärderna kan nämligen visas motsvara en proportionell sänkning av inkomstskatteuttaget parat med införandet av en proportionell utgiftsskatt av motsvarande storlek, där betald inkomstskatt inräknas i beskattningsbar utgift.

Våra fragmentariska kunskaper om sparandefördelningen mellan hushållen ger oss inte anledning tro att för- och nackdelar av det föreslagna systemet skulle variera främst med inkomsten. Vissa ålderskategorier av hushåll skulle

sannolikt genomsnittligt tjäna på systemet t ex pensionärerna. En annan typ av effekt skulle vara att fastighetsinvesteringar som placering av redan befintliga förmögenheter blev oförmånligare. Samma relativa räntabilitetsförsämring skulle också träffa "improduktiva" investeringar i båtar, konst m m.

Vår stabiliseringspolitiska medelsarsenal skulle med den föreslagna utbyggnaden tillföras ett nytt alternativ. Beskattningsåtgärdernas marginella karaktär innebär att den nödvändiga utbyggnaden av förmögenhetskontrollen till stor del kan bygga på existerande datarutiner och knappast behöver medföra en stor ytterligare belastning av taxeringsmyndigheterna.

Docent Bengt-Christer Ysander
Industriens Utredningsinstitut